

UZIZAŽ	Vol. 3	Broj stranica: 10-15	Sarajevo	2007
--------	--------	----------------------	----------	------

PRVI PODACI ORGANIZIRANIH POSMATRANJA PTICA (Chordata: Vertebrata: Aves) URBANE I SUBURBANE ZONE ILIJAŠA

Suvad Lelo¹, Mirzeta Kašić-Lelo² i Dražen Kotrošan²

¹Odsjek za biologiju Prirodno-matematičkog fakulteta, Sarajevo

²NVO Udruženje za inventarizaciju i zaštitu životinja, Ilijaš

ABSTRACT

Lelo, S., Kašić-Lelo, M., & Kotrošan, D. First findings after organized birdwatching (Chordata: Vertebrata: Aves) in urban and suburban area of Ilijaš. *Prilozi fauni Bosne i Hercegovine*, 3, 10-15. This paper presents a checklist of 47 species of birds observed in urban and suburban area of Ilijaš. This checklist is a result of bird watching in the period March – July 2007.

Key words: birds, Aves, Ilijaš, Bosnia and Herzegovina, biology, taxonomy

UVOD

Ornitološka istraživanja u Bosni i Hercegovini vršena u posljednjih 120 godina rezultirala su relativno visokim stupnjem poznavanja faunističkog sastava lokalne ornitofaune. Međutim, pažljivijom analizom publiciranih podataka uočljivo je da za pojedina područja u potpunosti izostaju podaci o fauni ptica ili su podaci stariji od 50 godina (Kotrošan i Papes, 2007).

Jedan od primjera „izostanka“ ornitofaunističkih podataka je i područje Ilijaša. Naime, prema podacima koji se odnose na period od 1888. do 1920. godine (Obratil, 1967, 1968, 1972, 1975, 1976) za područje Ilijaša je zabilježena samo jedna vrsta, zmijar – *Circaetus gallicus* (J. F. Gmelin, 1788). Interesantno je da je u tom periodu austrijski ornitolog i kustos Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine Otmar Reiser objavio veći broj podataka koji se odnose na područja Vogošće, Visokog i Kaknja. Ovo ukazuje da je obilazio i područje Ilijaša, ali publikovani podaci izuzev spomenutog za zmijara izostaju. Od 1998. godine područje Ilijaša je bilo obuhvaćeno tokom zimskog prebrojavanja ptica u Bosni i Hercegovini (Dervović, 2005, 2006, 2007), ali kako su podaci sumarni ne može se tačno znati koje su vrste zabilježene u dijelu rijeke Bosne u užem regionu Ilijaša.

U okviru aktivnosti prikupljanja podataka o fauni Ilijaša, Kantona Sarajevo pa i Bosne i Hercegovine (Lelo, 2005-2007), odlučili smo izvršiti preliminarnu analizu ornitofaune gradske zone Ilijaša. Spomenuta analiza je imala i posebnu naučnu težinu jer do sada nije bilo preciznih podataka o sistemskom posmatranju ove skupine u Ilijašu.

MATERIJAL I METODE RADA

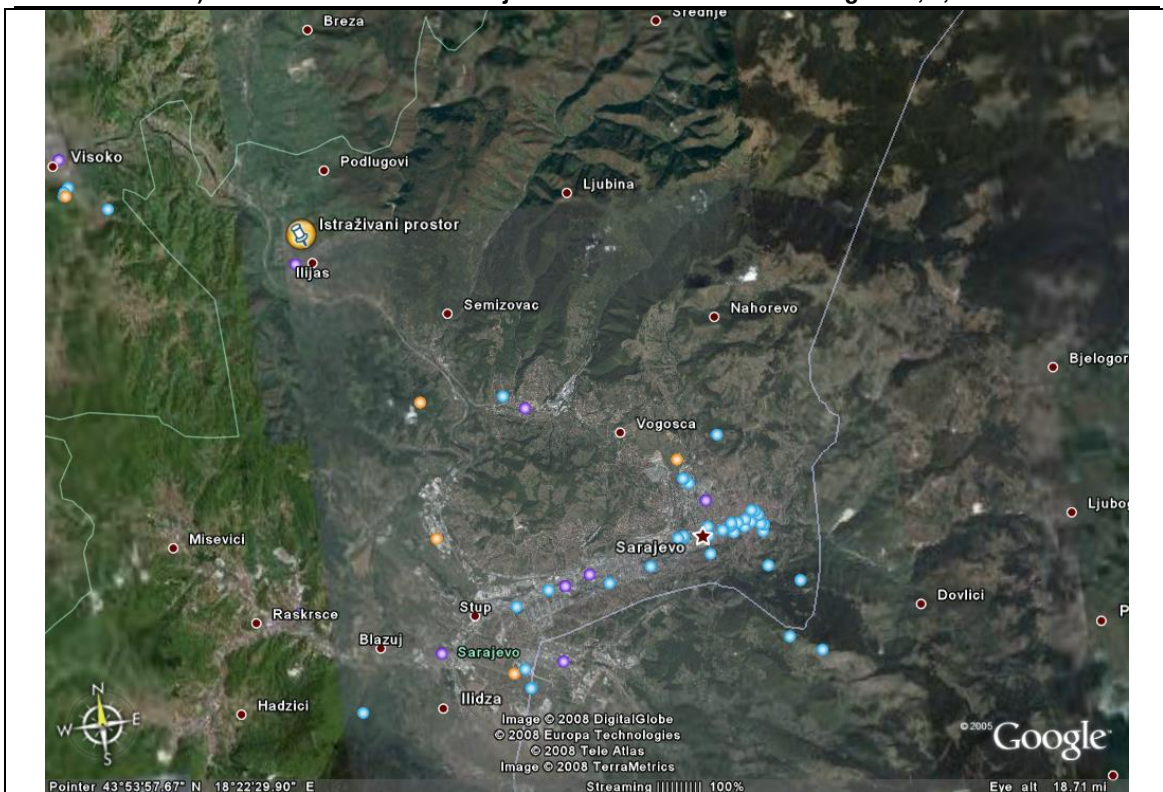
Podaci prezentirani u ovom rada su prikupljeni u periodu mart – juli 2007. godine.

Posmatranje ptica je izvođeno unutar zone „Novog“ Ilijaša, u pravilu ophodnjom između tri nominalno postavljena lokaliteta:

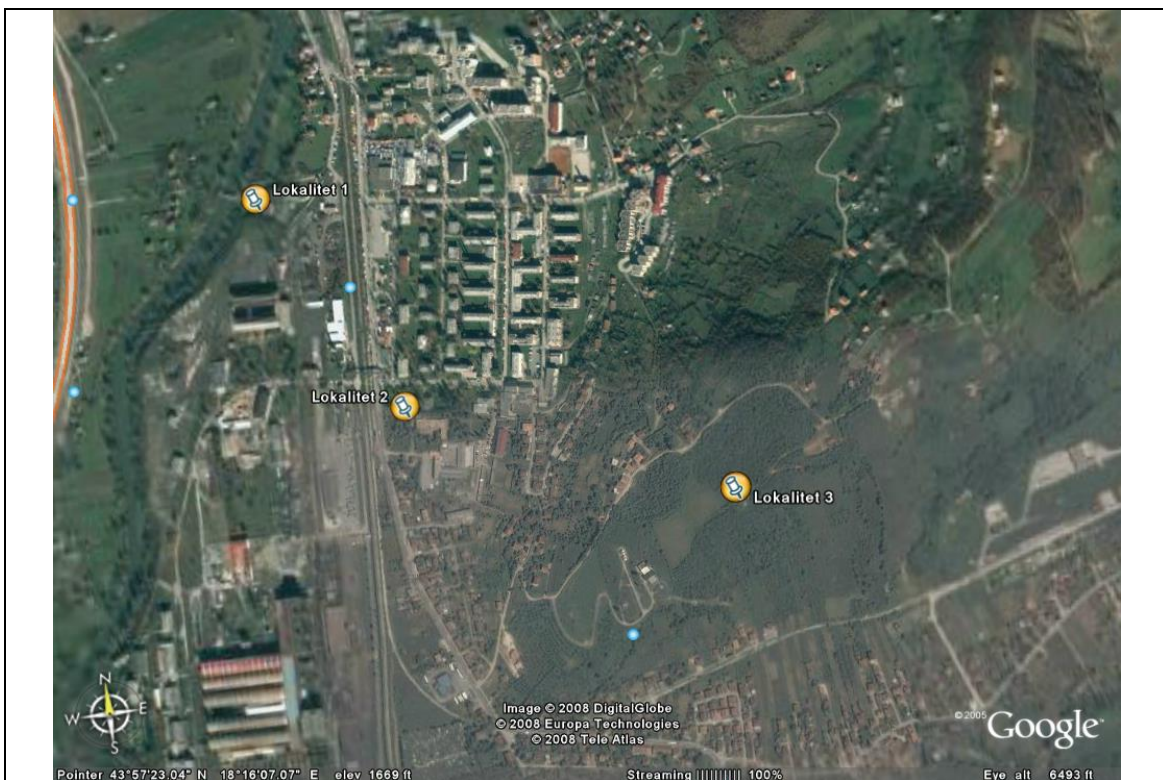
- Lokalitet 1 – most na rijeci Bosni ispod željezare u Ilijašu na putu prema Kadarićima (43°57'16,46" sjeverno i 18°16'17,15" južno; 440 m n.v.)
- Lokalitet 2 – park ispred negdašnje Upravne zgrade ilijaške željezare, (43°57'24,35" sjeverno i 18°15'53,38" južno; 455 m n.v.)
- Lokalitet 3 – Karašnica. (43°57'16,46" sjeverno i 18°16'17,15" južno; 550 m n.v.)

Sve tri zone nalaze se u prečniku od oko 1 km.

Lelo, S., Kašić-Lelo, M., & Kotošan, D. (2007). Prvi podaci organiziranih posmatranja ptica (Chordata: Vertebrata: Aves) urbane i suburbane zone Ilijaša. *Prilozi fauni Bosne i Hercegovine*, 3, 10-15.

Sl. 1: Prikaz položaja Ilijaša u odnosu na Sarajevo i druga susjedna naseljena mjesta na satelitskom snimku dijela Bosne i Hercegovine

Sl. 2: Prikaz istraživanih lokaliteta na području Ilijaša na satelitskom snimku dijela Bosne i

Hercegovine

Podaci o ornitofauni urbanog i suburbanog dijela Ilijaša prikupljeni su metodom neposrednog posmatranja uz korištenje dvogleda uvećanja: 8x50 i 7x50, u konkretnim uslovima životne sredine. Determinacija ptica vršena je putem ključeva za određivanje ptica: Henzel et al., 1999 i Mullaney et al., 2006. Uz neposredno posmatranje kao dodatna karakteristika za određivanje ptica korišteno je poznavanje njihovog glasanja.

Prijegled vrsta dat je prema listama Udruženja za inventarizaciju i zaštitu životinja, Ilijaš (Lelo, 2007; Kotošan, 2007), odnosno prema: Clements, 2007.

REZULTATI RADA I DISKUSIJA

Tokom posmatranja ptica u urbanoj (središnji dio gradske zone „Novog“ Ilijaša) i suburbanoj (rubovi grada koji nisu gusto naseljeni) zoni Ilijaša uočeno je 47 vrsta ptica, a podaci i mjesto opažanja dati su u prijegledu koji slijedi.

Tab. 1: Prijegled konstatovanih vrsta ptica u Ilijašu prema istraživačkim podacima članova UZIZAŽ-a

Takson	Naučni prijegled	Lokalitet 1	Lokalitet 2	Lokalitet 3
CICONIIFORMES				
Ardeidae				
1.	<i>Ardea cinerea</i> Linnaeus, 1758	+		
ANSERIFORMES				
Anatidae				
2.	<i>Anas platyrhynchos</i> Linnaeus, 1758	+		
FALCONIFORMES				
Accipitridae				
3.	<i>Buteo buteo</i> (Linnaeus, 1758)			+
COLUMBIFORMES				
Columbidae				
4.	<i>Columba livia</i> Gmelin, 1789	+	+	
5.	<i>Columba oenas</i> Linnaeus, 1758		+	
6.	<i>Columba palumbus</i> Linnaeus, 1758	+	+	+
7.	<i>Streptopelia decaocto</i> (Frisvaldszky, 1838)	+		+
CUCULIFORMES				
Cuculidae				
8.	<i>Cuculus canorus</i> Linnaeus, 1758			+
STRIGIFORMES				
Strigidae				
9.	<i>Athene noctua</i> (Scopoli, 1769)			+
PICIFORMES				
Picidae				
10.	<i>Dendrocopus major</i> (Linnaeus, 1758)			+
PASSERIFORMES				
Hirundinidae				
11.	<i>Hirundo rustica</i> Linnaeus, 1758	+	+	+
12.	<i>Delichon urbicum</i> (Linnaeus, 1758)	+	+	+
Motacillidae				
13.	<i>Motacilla alba</i> Linnaeus, 1758	+	+	

Lelo, S., Kašić-Lelo, M., & Kotrošan, D. (2007). Prvi podaci organiziranih posmatranja ptica (Chordata: Vertebrata: Aves) urbane i suburbane zone Ilijaša. *Prilozi fauni Bosne i Hercegovine*, 3, 10-15.

Turdidae			
14. <i>Monticola saxatilis</i> (Linnaeus, 1766)			+
15. <i>Turdus merula</i> Linnaeus, 1758			+
Sylviidae			
16. <i>Acrocephalus arundinaceus</i> (Linnaeus, 1758)	+		
17. <i>Phylloscopus trochilus</i> (Linnaeus, 1758)			+
18. <i>Phylloscopus collybita</i> (Viellot, 1817)	+		
19. <i>Sylvia atricapilla</i> (Linnaeus, 1758)			+
Muscicapidae			
20. <i>Muscicapa striata</i> (Pallas, 1764)	+		+
21. <i>Erithacus rubecula</i> (Linnaeus, 1758)			+
22. <i>Luscinia megarhynchos</i> C. L. Brehm, 1831	+	+	+
23. <i>Phoenicurus ochruros</i> (Gmelin, 1774)			+
24. <i>Saxicola torquata</i> (Linnaeus, 1766)			+
Aegithalidae			
25. <i>Aegithalos caudatus</i> (Linnaeus, 1758)			+
Paridae			
26. <i>Poecile palustris</i> Linnaeus, 1758	+	+	+
27. <i>Poecile montanus</i> Baldenstein, 1827	+		+
28. <i>Periparus ater</i> Linnaeus, 1758	+	+	+
29. <i>Parus major</i> Linnaeus, 1758	+	+	+
30. <i>Cyanistes caeruleus</i> Linnaeus, 1758	+		+
Certhiidae			
31. <i>Certhia familiaris</i> Linnaeus, 1758			+
Laniidae			
32. <i>Lanius collurio</i> Linnaeus, 1758	+		
33. <i>Lanius minor</i> Gmelin, 1788		+	+
Corvidae			
34. <i>Garrulus glandarius</i> (Linnaeus, 1758)			+
35. <i>Pica pica</i> (Linnaeus, 1758)	+	+	+
36. <i>Corvus monedula</i> (Linnaeus, 1758)	+	+	+
37. <i>Corvus corone</i> Linnaeus, 1758	+	+	+
38. <i>Corvus corax</i> Linnaeus, 1758			+
Sturnidae			
39. <i>Sturnus vulgaris</i> Linnaeus, 1758	+	+	+
Passeridae			
40. <i>Passer domesticus</i> (Linnaeus, 1758)	+	+	+
41. <i>Passer montanus</i> (Linnaeus, 1758)	+	+	
Fringillidae			
42. <i>Fringilla coelebs</i> Linnaeus, 1758			+
43. <i>Carduelis chloris</i> (Linnaeus, 1758)		+	
44. <i>Carduelis spinus</i> (Linnaeus, 1758)	+	+	+
45. <i>Carduelis carduelis</i> (Linnaeus, 1758)	+	+	+
46. <i>Carduelis cannabina</i> (Linnaeus, 1758)			+
Emberizidae			
47. <i>Emberiza schoeniclus</i> (Linnaeus, 1758)	+		

Dakle, preliminarnim istraživanjem ornitofaune najužeg dijela Ilijaša od strane članova UZIZAŽ-a uočeno je 47 vrsta (od 326 poznatih u Bosni i Hercegovini ili 14,42%) koje su sistematski svrstane u 21 porodicu i 8 redova.

ZAKLJUČAK

Tokom posmatranja ptica koja su obavljena u urbanoj i suburbanoj zoni Ilijaša u periodu od 24. marta do 7. jula 2007. godine registrovano je 47 vrsta ptica.

Uočene vrste predstavljaju prvi prijelaz ptica Ilijaša i predstavljaju, u biti, uvodna posmatranja za organizovana posmatranja u godinama koje slijede. Već sada možemo zaključiti da je ornitofauna Ilijaša daleko bogatija vrstama, ali da se neke vrste moraju tražiti u vrlo konkretnim periodima godine i specifičnim staništima, odnosno potrebno je obaviti posmatranja u svim sezonskim aspektima godine.

LITERATURA

- Clements, J. F. (2007). *The Clements Checklist of Birds of the World, 6th Edition*. Cornell University Press, New York.
- Dervović, I. (2005). Rezultati januarskog brojanja vodenih ptica 1998-2005. *Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, 1, 43-45.
- Dervović, I. (2006). Rezultati zimskog prebrojavanja ptica močvarica u Bosni i Hercegovini u 2006. godini. *Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, 2, 20-22.
- Dervović, I. (2007). Izvještaj o januarskom prebrojavanja vodenih ptica u 2007. godini. *Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, 3, 47.
- Henzel, H., Fitter, R., & Parslow, J. (1999). *Ptice Hrvatske i Europe sa Sjevernom Afrikom i Srednjim istokom*. Hrvatsko ornitološko društvo, Zagreb.
- Kotrošan, D. (2007). Sistematski prijelaz ptica Bosne i Hercegovine. Unutar: S. Lelo (urednik). *Fauna Bosne i Hercegovine – Biosistematski pregledi*. 3. izmijenjeno i dopunjeno izdanje Udruženja za inventarizaciju i zaštitu životinja, Ilijaš, Kanton Sarajevo, pp. 376-387.
- Kotrošan, D., & Papes, M. (2007). Popis ptica zabilježenih u Bosni i Hercegovini od 1888. do 2006. godine. *Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, 3, 9-38.
- Lelo, S. (ed) (2005-2007). *Fauna Bosne i Hercegovine – Biosistematski pregledi*: 1. te 2. i 3. dopunjeno i izmijenjeno izdanje. Interno izdanje Udruženja za inventarizaciju i zaštitu životinja, Ilijaš, Kanton Sarajevo, pp. 1-403.
- Mullarney, K., Svensson, L., Zetterström, D., & Grant, P. (2006). *Bird Guide*. Collins, Graphicom, Milano.
- Obratil, S. (1967). Pregled istraživanja ornitofaune Bosne i Hercegovine I (Passeriformes). *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, (PN) NS*, 5, 191-268.
- Obratil, S. (1968). Pregled istraživanja ornitofaune Bosne i Hercegovine II (Gaviiformes, Podicipediformes, Pelacaniiformes, Ciconiiformes, Anseriformes). *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, (PN) NS*, 6, 227-254.
- Obratil, S. (1972). Pregled istraživanja ornitofaune Bosne i Hercegovine III (Falconiformes). *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, (PN) NS*, 10, 139-155.
- Obratil, S. (1975). Pregled istraživanja ornitofaune Bosne i Hercegovine IV (Galliformes, Gruiformes). *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, (PN) NS*, 13, 153-161.
- Obratil, S. (1976). Pregled istraživanja ornitofaune Bosne i Hercegovine V (Charadriiformes). *Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, (PN) NS*, 15, 221-241.

SUMMARY

Ornithological research in Bosnia and Herzegovina conducted over the past 120 years has resulted in high level of knowledge of local ornithofauna. Nevertheless, detailed

Lelo, S., Kašić-Lelo, M., & Kotrošan, D. (2007). Prvi podaci organiziranih posmatranja ptica (Chordata: Vertebrata: Aves) urbane i suburbane zone Ilijaša. *Prilozi fauni Bosne i Hercegovine*, 3, 10-15.

analysis of published data has shown the lack of information on the bird fauna of certain areas. Also, data pertaining to specific areas are well over 50 years old (Kotrošan & Papes, 2007).

Ilijaš is an example of an area where no information on ornithofauna is available. According to data for the period 1888-1920 (Obratil, 1967, 1968, 1972, 1975, 1976), only one species of snake eagle *Circaetus gallicus* (J. F. Gmelin, 1788) was recorded in Ilijaš area. It is interesting that the curator of the National museum of Bosnia and Herzegovina, Otmar Reiser has published large amount of data regarding Vogošća, Visoko and Kakanj areas at the same time. This indicates that he has visited Ilijaš area as well, but, except for the snake eagle, any records of these visits are missing.

Winter recordings of bird species in the Ilijaš area have been conducted since 1998 (Dervović, 2005, 2006, 2007). Since all the data was published in the form of summary, it is not possible to accurately determine the species that were recorded in Ilijaš proper, i.e. in the region of river Bosna.

The total of 47 bird species was recorded in birdwatching in urban and suburban regions of Ilijaš. This monitoring was conducted in the period from 24th March 2007 to 7th July 2007. The produced checklist is the first review of bird species of Ilijaš. These observations are an introduction into thorough research that is to be conducted in the future. The preliminary results indicate highly diverse ornithofauna in Ilijaš. However, certain species need to be observed in particular season in specific habitats which emphasizes the importance of year-round monitoring.